

BIBLIJA U KATEHEZI

ALOJZIJE HOBLAJ

Budući da je prisutnost Biblije u katehezi stara kao i sama kateheza i budući da Biblija treba nadahnjivati svu katehezu, svaka je kateheza općenito ili izravno biblijska. U tom smislu cilj ovog priopćenja nije ulaziti u raspravu o biblijskoj zasnovanosti kateheze niti namjerava sudionike *rasprave* upoznati sa suvremenim rezultatima biblijskih istraživanja. Priopćenje međutim želi potaknuti raspravu o pastoralno-katehetskom pristupu Bibliji. Naime među raznim načinima pristupa Bibliji (knjiga civilizacije, sveti dokument raznih religija, knjiga crkava, tekst za meditaciju, predmet znanstvenog proučavanja – egzegeza, izvor umjetničkog nadahnuća) postoji i pastoralno-katehetski pristup,¹ u kojem se biblijski sadržaji shvaćaju kao Božja riječ, a kateheza kao »svaki oblik crkvene službe riječi namijenjen produbljivanju vjere osoba i zajednice«. ² U tom sklopu priopćenje prikazuje one potrebe i zahtjeve koje treba zadovoljiti kada se u katehezi interpretiraju biblijski tekstovi. Prema tome, Biblija postavlja nekoliko zahtjeva katehezi koji se bezuvjetno moraju uvažiti.

1. Vjeroučenici se trebaju susretati s Biblijom u duhu vjere koju ispovijeda Crkva

Riječ je o teološko–crkvenom aspektu Biblije u katehezi. Naime odnosi između Biblije i žive crkvene zajednice su mnogostruki, od osnovne važnosti i veoma duboki.³ Bit će dovoljno podsjetiti samo na činjenicu da između Biblije i Crkve postoji recipročni odnos u aktivno-pasivnom smislu: Biblijom nastaje Crkva – Crkva je čuvarica Biblije. U tome se nalazi razlog zašto je Biblija u svojoj cjelovitosti povjerena Crkvi. Na tome se zasniva i normativno načelo koje obvezuje katehezu da Bibliju valja susretati u vjeri Crkve, jer se samo crkvenim zajedništvom i autoritetom jamči prisutnost Duha koji će vjeroučenika upućivati »u svu istinu« (Iv 16,13). Važno je još naglasiti da se susretanje s Biblijom u crkvenom zajedništvu povezuje s dinamičnom suradnjom znakova žive predaje Crkve:

¹ Usp. C. BISSOLI, *La Bibbia nella catechesi*, Elle Di Ci, Leuman-Torino, 1974. (Vrijedno udžbeničko djelo posvećeno tom pristupu).

² E. ALBERICH, *Kateheza i crkvena praksa*, KSC, Zagreb, 1986, str. 43.

³ Usp. *isto*, str. 118-121.

crkveni nauk, liturgija i kršćanski život.⁴ Tvrditi dakle da vjeroučenici trebaju susresti Bibliju u duhu vjere koju ispovijeda Crkva, znači omogućiti im da je prihvaćaju u Duhu – raspoloženi za slušanje, molitvu i stjecanje životnog iskustva koje je primjereno pojedinim dobima. Očito je da bi bilo promašeno upoznavati vjeroučenike s Biblijom, služeći se znanjem egzegeze ili kulture koje je cilj samo sebi. Ukratko, vjeroučenik se ne može susretati s Biblijom koja bi bila odvojena od kršćanske zajednice kao njezina živog organizma.

2. Vjeroučenici trebaju komunicirati neposredno s izvornim biblijskim tekstovima⁵

Riječ je o aspektu Biblije u katehezi koji uvjetuje suvremena egzegeza. Budući da je dosad na tom području vladalo neznanje, tomu treba posvetiti posebnu pažnju. Jer poštivanjem tog uvjeta rješava se problem instrumentaliziranja s Biblijom: moraliziranje, ideologiziranje i razni oblici »izama« koje gotovo svako vrijeme donosi sa sobom. Potreba da vjeroučenici u odgojno-obrazovnom procesu komuniciraju neposredno s izvornim biblijskim tekstovima zasniva se na teološko-pedagoškom načelu po kojem Biblija može (i mora) izricati samu sebe. To pak znači da u kateheziranju Bibliji treba najprije pristupiti kao onoj veličini koja je sama po sebi vrijedna, a ne putem nekog doktrinalnog tumačenja. No da ne bi došlo do zabune, rezultati suvremenoga egzegetskog istraživanja moraju se unositi u biblijsku katehezu radi doktrinalne interperetacije, ali se ne smije zanemariti ono što se, kako je naglašeno, izravno ostvaruje u komuniciranju s izvornim biblijskim tekstovima.

3. Biblijska poruka treba postati poruka suvremenih vjeroučenika

Riječ je o zahtjevima hermeneutike – da se Biblija kao jučerašnje slovo u procesu interpretacije (u čemu kateheza zauzima povlašteno mjesto) uvijek iznova učini živim i znakovitim izričajem za suvremene vjeroučenike. Zadatak je dakle da se na temelju prvotnoga (izvornog) smisla Biblije koji otkriva egzegeza osmisli život suvremenih čitatelja. Po svemu sudeći, budući da u tom postupku treba prevladati velike zapreke – da Biblija u životu vjeroučenika ne bude strano tijelo, nego da je dostojno vrednuju i prihvate – to je jedna od najvećih potreba i zahtjeva.

»Božja riječ postaje suvremenom kad se svakomu očituje kao otvaranje vlastitim problemima, odgovor na vlastita pitanja, proširenje vlastitih vrednota i u cjelini zadovoljenje vlastitih težnji.«⁶

⁴ Usp. *Sinoda 1977, »Poruka Božjem narodu«*, br. 7–11, *Život* 33(1978), br. 3, str. 255–258.

⁵ Usp. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, KS, Zagreb, 1983, br. 26, 39, 43. U novije se vrijeme raspravlja treba li da prijevodi Biblije budu što vjerniji izvornom tekstu ili da budu što komunikativniji. Nastoji se da biblijski govor bude djelotvoran, zato je potrebno da prevodilac prevede izvorni tekst što je vjernije moguće, pa da se vjeroučenik potruži shvatiti biblijski govor, prilagođujući mu svoje mišljenje, osjeća je i djelovanje. To se isplati jer biblijski jezik sobom prožima kršćansku liturgiju, teologiju i svjetsku književnost. Osim toga, služi kao most prema drugim kulturama.

⁶ EPISCOPATO ITALIANO, *Documento di base*, Elle Di Ci, Torino-Leuman, 1975, br. 52

Taj zadatak dakle temelji se na potrebi da vjeroučenici najprije budu osposobljeni ispravno prihvatiti biblijske tekstove, da bi zatim (ili istodobno) u procesu identifikacije i aktualizacije – u čemu se vjeroučenik kao osoba angažira u svim svojim dimenzijama – u svojoj životnoj sredini ostvarili onakav susret s biblijskom porukom kao što se ostvario s prvim (biblijskim) naslovnikom.⁷

4. Vjeroučenici trebaju s Biblijom ispravno komunicirati

Riječ je o zahtjevu koji se zasniva na didaktičko-metodičkim i komunikacijskim pristupima Bibliji. Imajući u vidu cjelinu prisutnosti Biblije u katehiziranju te polazeći od vjeronaučnih programa pa do medija komuniciranja, zahtjevi koji su gore opisani praktično se trebaju ostvariti u okviru zahtjeva koje postavljaju metodičko-komunikacijski pristupi Bibliji. Zahvaljujući suvremenim biblijskim (egzegeza/hermeneutika) i antropološkim (psihologija/pedagogija) istraživanjima, danas su prevladani uski pristupi Bibliji koji u katehiziranju osiromašuju samu Bibliju. Danas se polazi od pretpostavke da se Bibliju susreće kao dokument sa vlastitim jezikom, izvor objektivnih informacija o kršćanskoj vjeri i o vrijednostima s kojima se vjeroučenik identificira prihvaćajući ih kao svoju ljestvicu vrednovanja i vjerničkog življenja.⁸ U tom smislu, kako je već istaknuto, smatra se nužnim izravan dodir s izvornim biblijskim tekstom. Prema tome, proučava se odnos između razvojne dobi i odgovarajućih tekstova i izdaju Biblije: »Biblija za djecu« i »Biblija za mlade«. Afirmiraju se, također, oni metodički pristupi u kojima se daje prednost metodičkim postupcima kao što je: pripovijedanje, istraživanje, dijalog nad tekstom, meditacija i drugi oblici izražavanja vjeroučenika. Što se tiče medija komuniciranja, sve se više afirmiraju audiovizualni mediji. Valja naglasiti da u svemu tome ništa ne može zamijeniti suvremeni katekizam. To posebno vrijedi za katekizme namijenjene djeci i mladima. Zato suvremenim katekizmima pripada posebno mjesto. U njima se naime vodi računa o potrebi da vjeroučenici, s jedne strane, stječu cjelovitu biblijsku kulturu i, s druge strane, da se uvođe u duhovno komuniciranje s Biblijom (čitanje, meditacija, molitva).

5. Biblija prilagođena dobima katehiziranih

Prilagoditi Bibliju različitim dobima znači, također, uvažiti različite potrebe i uvjete koji se postavljaju u pastoralno-katehetskom pristupu Bibliji. Posebnu pozornost u tome privlače dva dobnja razdoblja: djeca (od predškolske dobi pa do predadolescencije uključivo) te adolescenti i mladi. Kad se kaže »Biblija za djecu« i »Biblija za mlade«,⁹ onda se pod time misli na sve oblike mogućih konkretnih susretanja (komuniciranja) djece i mladih s Biblijom i na vjeronauku u crkvenoj zajednici i u školskom vjeronauku. Biblija za djecu je neophodna, jer djeca nisu

⁷ Usp. Katehetske priručnike koje je izradila Katehetska radna ekipa Symbolon, a izdala KS u Zagrebu.

⁸ Usp. E. ALBERICH, *Kateheza i crkvena praksa*, nav. dj. str. 72–74.

⁹ Uz službeni tekst »Biblija za djecu i mlade« obuhvaća i pomagala (npr. Biblija u stripu) i katekizme ili priručnike za vjeronauk koji neizravno vode k Bibliji. Makar stoji tvrdnja da je Biblija knjiga za odrasle, ipak nitko nije tako malen da u njoj ne bi mogao naći nešto što se njega tiče (usp. J. K. KLINK, *Der kleine Mensch und das grosse Buch für Kinder*, Patmos, Düsseldorf, 1978).

sposobna izravno čitati cjelokupni tekst kao mladi i odrasli. »Biblija za djecu« kao prilagodba Biblije toj dobi mora se uz gore istaknute potrebe i uvjete zasnivati na nekim kriterijima: izbor biblijskih ulomaka, raspored biblijskih tekstova u programu (tematske cjeline) i didaktičko-metodička sredstva.

»Biblija za djecu« ima izvornu odgojnu snagu s obzirom na vjeru i religioznu kulturu, ali uz uvjet da se uvaži dječji pristup Bibliji. Prije svega, redovito treba voditi računa o razvoju vjeroučenika, razlikujući između predškolske djece te djece u prvim i završnim razredima osnovne škole (predadolescenti).

Polazeći od pedagoških zahtjeva, izabiru se oni osnovni sadržaji čiji su tekstovi u formi pripovijedanja, konkretni i slikoviti te izražavaju one životne situacije koje su djeci svojstvene: osjećaj zaštite (ljubav koja štiti i brani, prašta i ohrabruje...), vjera povjerenja, provjera moralnog dobra nad zlom, itd. »Bibliju za djecu« treba, kako je već naglašeno, na prikladan način povezivati s onim što se događa na području Crkve (posebno liturgije) u suodnosu s konkretnim životnim iskustvima.¹⁰

Zahvaljujući rezultatima suvremenih egzegetskih istraživanja, metodičnim i komunikacijskim pristupima postoje dobri izgledi da se Biblija danas u katehiziranju bolje ostvaruje nego jučer. Jer danas se mnogo bolje vrednuju djelotvorniji metodički postupci. Naprimjer, fantazijsko-intuitivno poniranje u slikoviti biblijski govor, prepričavanje u prvom licu, čitanje po ulogama, dramatizacija (igra ili gluma), likovno izražavanje s najrazličitijim tehnikama i glazbeno izražavanje. Osim toga »Biblija za djecu« treba se »uklapati« u okvirni plan i program vjeronauka u školi i crkvenoj zajednici.

Uz značenje »Biblije za djecu« treba voditi računa i o značenju »Biblije za mlade«, da, komunicirajući s Biblijom, adolescenti poosobe vjeru koju su u djetinjstvu primili, a poslije adolescencije (studenti i mladi radnici) integriraju vjeru koju su poosobili u život u kojem se sve više izjednačuju s odraslima. U postizanju tih katehetskih ciljeva treba voditi računa o kriterijima kako se komuniciranje mladih s Biblijom ne bi izložilo pogibeljima (posebno egzegetizmu, nezadovoljstvu i dosadi). Adolescentna je dob u tome specifična: valja izabrati tekstove s egzistencijalnim temama, što nije bez opasnosti da adolescenti, zbog naglašenog subjektivnog raspoloženja, neispravno postupaju s Biblijom. Za mlade (studente i radnike) pristup Bibliji će biti studijski zahtjevniji i neposredniji. Treba voditi računa o tome da se u reinterpetaciji Biblije mladima pruži mogućnost meditacije i razgovora. Kako se ne može redovito očekivati da se mladi u toj dobi susreću s Biblijom kao takvom, to je potrebna »Biblija mladih« u smislu pomagala koja će didaktički i metodički uvoditi mlade u cjelovitu Bibliju.

¹⁰ Ne postoji Biblija koja bi se samo čitala, niti postoji liturgija koja bi se samo slavila. Ali postoji Biblija koja se živi čitavim životom. Stoga treba reći da se Biblija osobito živi u liturgiji. Zato bi Biblija bez liturgije bila lišena onog momenta i mjesta gdje se ona najdublje povezuje sa životom. Isto tako treba naglasiti da bi liturgija bez Biblije bila prazna i bez svoga oslonca. Najzad, treba reći da se Biblija u punini proživljava i ostvaruje kada se zajednica sastane da slavi liturgiju sa željom da živi u pravednosti ljudske i vjerničke vrijednosti, i da se izgrađuje – slaveći euharistiju (usp. S. CAVALLETTI, *Il potenziale religioso del bambino*. Descrizione di un' esperienza con bambini da 3 a 6 anni, Città nuova, Roma, 1979, str. 74).

Umjesto zaključka

Zahvaljujući obnovi religioznog odgoja i kateheze, stvaraju se i biblijska pomagala. Biblijskih pomagala, svih kategorija, bit će s vremenom sve više.¹¹ Tako će katehete, učitelji i profesori pri kupovanju u mnoštvu ponuda nailaziti na pitanje kriterija za izbor. Kao prvo, treba biti svjestan da biblijska pomagala, ovisno o koncepciji kateheze, u sebi odražavaju različite težnje, polazišta i razine (doktrinalna, evangelizacijska, antropološka, društvena). Svakako je jedan od osnovnih kriterija pitanje da li biblijska pomagala vrednuju II. vatikanski sabor. Biblijska pomagala, zatim, treba vrednovati po tome kako se ona povezuju s drugim »znakovima Božje riječi« (liturgija, svjedočenje...). Konačno, biblijska pomagala moraju se vrednovati po pedagoškoj, didaktičkoj i metodičkoj kvaliteti, koja se mora provjeravati eksperimentiranjem. Zato autori ne bi smjeli biblijska pomagala ponuditi prije nego su ih prethodno provjerili u praksi.

RIASSUNTO

Fra i diversi modi di accostamento alla Bibbia esiste un approccio pastorale catechetico, ossia in funzione della vita di fede della comunità mediante lo specifico impiego di contenuti biblici compresi come Parola di Dio. Ricordando che l'atto catechetico è nella sua funzione ogni forma di servizio della parola ecclesiale orientata ad approfondire e a far maturare la fede delle persone e della comunità, ne nascono certe esigenze o dimensioni da rispettare insieme. La necessità di adeguare la catechesi alle diverse età riguarda anche l'approccio alla Bibbia. Il rinnovamento della catechesi produce una quantità di sussidi biblici. Per la catechesi sono raccomandabili quei sussidi che, tra l'altro, elaborano il processo didattico-metodologico.

¹¹ Postoje tiskana pomagala (knjige, ponajviše ilustrirane) i audiovizualna pomagala (biblijski strip, dijapozitivi, film, kasete...). Postoje osnovna pomagala (Ilustrirana Biblija, biblijski katekizmi...) i poticajna pomagala (radne bilježnice, zemljovidne karte Palestine...). Postoje pomagala za (vjero)učenike i vodiči za katehete, učitelje i profesore. Kao sadržaj danas se veoma ističu Isusovi životopisi, uvodi u Evanđelje i sredstva za pristup važnijem dijelu Staroga saveza.